

worker. The main indicator of job involvement of a worker is his/her interest in the occupation, which is expressed in the aspiration to perform work in a better and quicker way. Such an employee works extra hours to carry out a task. He/she thinks of business during leisure time, tries to find the solution of some labor problems, discusses business issues with colleagues, reads special literature, willingly studies, improves his/her skills. In general such kind of attitude towards one's own occupation allows an employee to obtain pleasure from the performed work; understand the tasks and the ability to manage priorities in work. An involved worker can define, what other problems should be solved even if current plans are implemented; he/she has higher level of initiative than others. Some issues of effective and rational increase of motivation, problems of personnel involvement under modern conditions and realities, in which methods of stimulation of the personnel are not always efficient, are also considered in the article. It has been proved that the involvement is the most important psychological characteristic of an employee. In its essence it is similar to the economic characteristic of its production activity, i. e. labor productivity. Involvement directly influences the efficiency of organization activity, i.e. the optimum result can be reached at minimum cost and time. The results of the carried out research taking into account personal characteristics of examinees are presented. As a result of the research the hypothesis about the interrelation between the level of motivation and job involvement has been confirmed. Based on the obtained results some recommendations for improving professional activity efficiency have been developed. They can be used by managers when forming labor staff and organization of effective work of the enterprises.

Keywords: motivation, activity, involvement, professional activity, staff, work activity, organization.

Рецензент: доктор психологических наук, профессор А. В. Зобков

Подано до редакції 11.06.2015

УДК: 378

Наталія Василівна Гузь,
кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології,
Володимир Васильович Гузь,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти,
Світлана Вадимівна Мельникова,
кандидат медичних наук, доцент кафедри психології,
*Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького,
вул. Леніна, 20, м. Мелітополь, Україна*

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СОЦІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Статтю присвячено одній з актуальних проблем сучасної психологічної науки – проблемі формування ціннісних орієнтацій, ціннісного світу української молоді, зокрема студентства, в умовах оновлення всіх сфер українського суспільства. Проведено аналіз структури ієрархічного розміщення соціальних цінностей у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців. Виявлено, які соціальні цінності сучасної молоді займають найвищі щаблі в ієрархії соціальних цінностей, а які втрачають своє значення. Відзначено негативні прояви в системі ціннісних орієнтацій молоді, їх причини та актуальні шляхи подолання засобами системи вищої освіти. Визначено потребу у формуванні соціальної позиції майбутнього фахівця.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації особистості, соціальні цінності, студентська молодь, соціальне середовище студентської молоді, система вищої освіти України.

Постановка проблеми. Події, які відбуваються в Україні на сучасному етапі її розвитку, характеризуються кардинальними стрімкими змінами не тільки в багатьох сферах суспільства, а й в ментальності людей, в системі їхніх життєвих пріоритетів і ціннісних орієнтацій. Сьогоднішня українська молодь формується в умовах глибокої трансформації політичних, соціально-економічних, світоглядних і духовних основ людської життєдіяльності.

Дослідження останніх років свідчать про серйозні зміни ціннісної свідомості нашого суспільства в цілому та студентства як його невід'ємної складової частини. Від стану ціннісної свідомості сучасної молоді, її світоглядних життєвих позицій та практичних дій залежить майбутнє країни [3; 6; 12]. З погляду В. Г. Алексєєвої, ціннісні орієнтації є формою включення суспільних цінностей у механізм діяльності та поведінки особистості. За її словами, «...система ціннісних орієнтацій – це основний канал засвоєння ду-

ховної культури суспільства, перетворення культурних цінностей у стимули та мотиви практичної поведінки людей» [1].

Студентській молоді притаманна певна цілісність і самостійність відносно інших соціальних груп; вона характеризується специфічними соціально-психологічними рисами, системою цінностей. Паралельно з навчанням у ВНЗ відбувається завершення індивідуалізації особистості студента, остаточне оформлення життєвої мети, орієнтирів і ціннісних установок. Ціннісні орієнтації є основою формування ставлення до себе, до інших людей, до оточуючого світу. Цінності забезпечують вибіркове ставлення особистості до матеріальних і духовних благ, ідеалів, чинять вплив на визначення місця особистості в суспільстві, лежать в основі мотивів діяльності.

Успішне формування особистості студента як майбутнього фахівця можливе на основі комплексу ціннісних орієнтацій, що опосередковують, зумовлюють навчання та професійну підготовку студентів. Несформованість ціннісних орієнтацій породжує внутрішні протиріччя, конфлікти, наслідком чого є невідповідність життєвої позиції, непослідовність дій у процесі досягнення мети. У зв'язку з цим, виникає потреба у формуванні соціальної позиції майбутнього фахівця – тієї позиції, яка здатна виконувати активну роль у збереженні й примноженні соціальних цінностей [1].

Тому зі зміною об'єктивних обставин та суб'єктивних чинників суспільного розвитку важливе місце відводиться вивченню, аналізу та оцінці ціннісних пріоритетів майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки як системи координат життєвого простору особистості, в якому людина здійснює свою діяльність, дає оцінку собі, будує свої взаємини з іншими людьми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема цінностей і ціннісних орієнтацій особистості розглядається в дослідженнях соціологів, філософів, психологів М. І. Алексєєвої, Б. Г. Ананьєва, Б. С. Бакірова, Г. О. Балла, М. І. Бобневої, М. Й. Боришевського, А. П. Вардемацького, В. О. Василенко, Є. І. Головахи, Г. Я. Головних, О. Г. Здравомислова, Г. С. Костюка, К. О. Абульханової-Славської, В. Г. Асєєва, О. Г. Афанасьєва, В. С. Бакірова, Ю. М. Забродіна, А. Маслоу, Д. О. Леонтьєва, О. М. Леонтьєва, С. Д. Максименка, В. М. М'ясищева, С. Л. Рубінштейна, А. О. Ручки, В. В. Сусленко, В. П. Тугаринова, В. О. Ядова, К. Роджерса, В. Франка, М. Рокіча та ін.

Цінність – це поняття, яке використовується у філософії, психології та соціології для позначення об'єктів, явищ, їхніх властивостей, а також абстрактних ідей, що втілюють у собі суспільні ідеали й виступають завдяки цьому еталоном належного [15]. С. Л. Рубінштейн зазначав, що цінності – похідні від співвідношення світу та людини [12]. А. Г. Здравомислов відзначав що «основна функція

ціннісних орієнтацій – регулювання поведінки як усвідомленої дії в певних соціальних умовах» [6].

Цінності розглядаються як форма відношень між суб'єктом та об'єктом, яка допускає свідоме відтворення суб'єктом ціннісних якостей об'єкта. При цьому враховується, що цінності мають здатність набувати значущості у суспільному житті й практиці людини. Ціннісні орієнтації є «...засобом диференціації особистістю об'єктів довкілля за їх значущістю та визначають стійке ставлення суб'єкта до оточуючого світу, яке формується в процесі свідомого вибору ним життєвоназначущих для нього об'єктів. Джерелом формування ціннісних орієнтацій виступає смисложиттєва активність особистості, що визначає рівень її домагань та орієнтацію в процесі діяльності на досягнення конкретних цілей» [8, с. 8].

Головною ознакою розвиненої особистості, складовою її ядра, виступають ціннісні орієнтації. Система розвинених ціннісних орієнтацій на ґрунті цінностей утворює вісь свідомості людини, яка визначає рівень сталості та послідовності її дій і вчинків, спрямованості потреб та інтересів, виступаючи одним з головних мотивів соціальної дії; впливає на соціальні інтереси та потреби. Вони дозволяють відрізнити позитивне від негативного як у її внутрішньому, так і в зовнішньому світі, тобто є основою вирішення проблеми вибору. Найважливішою передумовою успішної самореалізації індивіда у майбутньому є узгоджена, несуперечлива система ціннісних орієнтацій, що лежить в основі формування життєвих планів та цілей» [11, с. 378].

Аналізуючи ціннісні орієнтації як елементи психіки особистості, необхідно враховувати взаємозв'язок ціннісних орієнтацій з такими особистісними утвореннями як настановлення, ставлення, особистісний смисл, спрямованість особистості (Н.О. Антонова) [2].

Метою статті є вивчення особливостей соціальних цінностей майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивченню особливостей формування ціннісних орієнтацій у пізньому юнацькому віці присвячено дослідження Е. О. Васіної, Н. О. Волкової, І. В. Дубровіної, Д. Й. Фельдштейна, К. Роджерса та інших. Проблему ціннісних орієнтацій студентської молоді досліджували відомі науковці України: В. П. Андрущенко, В. В. Алещенко, В. Г. Кремінь, В. І. Луговий, М. Ф. Степко, М. З. Дубина, П. П. Кононенко, І. Ф. Надольний, М. П. Лукашевич, Л. В. Губерський, І. Ф. Прокопенко, С. В. Драч, В. І. Рябченко та інші. Багато дослідників (М. І. Алексєєва, Б. Г. Ананьєв, М. Й. Боришевський, Н. І. Іванцев, Н. О. Коваль, С. Д. Максименко, Н. М. Мачурова, Л. В. Разживіна, В. І. Слободчиков та інші) зазначали важливість вузівського етапу становлення особистості [3; 11].

Варто зазначити, що студентський вік – це чутливий період для розвитку основних соціогенних

потенцій людини як особистості. До них належать: формування професійних, світоглядних і громадських якостей майбутнього фахівця; розвиток професійних здібностей як передумова подальшої самостійної професійної творчої діяльності; становлення інтелекту та стабілізація рис характеру; перетворення мотивації та всієї системи ціннісних орієнтацій; формування соціальних цінностей у зв'язку з професіоналізацією [4; 7; 8].

Ціннісні орієнтації – суттєвий елемент світогляду та світосприйняття студентів, під яким розуміється єдність установок на явища матеріальної та духовної культури, що мають об'єктивну та особистісну значущість. У ціннісних орієнтаціях акумулюється життєвий досвід, знання, накопичені індивідуальним і соціальним розвитком особистості студента. Зрілість і цілісність особистості студента багато в чому характеризуються тим, наскільки його ціннісні орієнтації відповідають об'єктивним цінностям, прийнятим у суспільстві [3].

Соціальне середовище студентської молоді – це цілісна єдність соціально-психолого-педагогічних умов, у яких відбувається набуття соціального досвіду, засвоєння певних норм, властивих суспільству цінностей, способу життя; молодь знаходить своє покликання, обирає способи самовираження, самопізнання, самоосмислення, самовдосконалення, самореалізації. Ціннісні орієнтації є продуктом соціалізації індивіда. Сформована система ціннісних орієнтацій особистості забезпечує її становлення як активного суб'єкту соціальної діяльності [5].

Соціальні цінності відіграють роль критеріїв вибору з альтернативних способів дій, вони є основою соціальних норм і регуляторами поведінки (прагнень і вчинків) людей. Соціальні цінності – це світ внутрішніх спрямувань, непорушні, сокровенні життєві орієнтації людини.

Зауважимо, що протягом усього життя одна система цінностей може підтверджуватися, інша – відкидатися, зважаючи на свою неспроможність. У результаті утворюється певна ієрархія, в якій містяться поняття, застосовані і актуальні для кожної людини [8].

Отже, ціннісні орієнтації взагалі та студентської молоді, зокрема, виступають як особистісна система, пов'язана з розвитком самосвідомості, усвідомлення положення власного «Я» в системі суспільних відносин. Ціннісні орієнтації відносяться до найважливіших компонентів структури особистості, згідно з мірою сформованості яких можна судити про рівень сформованості особистості. Ціннісні орієнтації – це відносно стійке, вибіркове відношення людини до сукупності матеріальних і духовних благ та ідеалів, які розглядаються як предмети, мета або засоби для задоволення потреб життєдіяльності особистості. Кожній людині притаманна індивідуальна специфічна ієрархія особистих цінностей, які є сполучною ланкою між духовною культурою суспільства та духовним світом особистості, між суспільним та індивідуальним буттям.

Соціальні цінності, закріплені життєвим досвідом, спрямовують діяльність та соціальну поведінку студента, його громадське життя відповідно до цінностей визначеної культури та зміцнюють стабільність і цілісність суспільства.

З метою вивчення особливостей соціальних цінностей майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки у вересні 2015-2016 навчального року нами було проведено дослідження соціальних цінностей студентів магістратури (95 респондентів) Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Студенти ранжували соціальні цінності за допомогою методики «Експрес-діагностика соціальних цінностей особистості» (за Н. П. Фетіскіним та ін.) [10; 14].

За підсумковою кількістю набраних балів за видами цінностей ми оцінили значущість соціальних цінностей майбутніх фахівців. Нами було виявлено цінності, які займають найвищі щаблі в ієрархії ціннісних орієнтацій та ті, які втрачають своє значення. Розподіл за частотою вибору цінності в якості значущої показав, що найчастіше обиралися професійні (100%) та інтелектуальні (92%) цінності. На другому місці були фінансові (80%), сімейні (75%) цінності. Третє місце студенти віддали соціальним (55%) та духовним (50%) цінностям. А на останнє місце студенти поставили суспільні (38%) та фізичні (33%) цінності.

Якісний аналіз структури ієрархічного розміщення соціальних цінностей дозволив зробити висновки про те, що на завершальному етапі навчання студентів відбувається процес розвитку статусу вищих цінностей самоствердження та самоактуалізації. Саме тому цінності професійного життя усвідомлюються як особистісно значущі. Студенти магістратури приділяють значну увагу знанням, надають їм повноцінного значення. Свої інтелектуальні здібності молодь оцінює досить високо.

На цьому етапі професійного розвитку у студентів відбувається численний зріст фінансових цінностей. Досить високий показник матеріальних цінностей слід розглядати не як термінальну, а як інструментальну цінність, як спосіб для реалізації «Я-концепції», прагнення забезпечити собі матеріальний достаток, пошук орієнтирів на майбутнє, подальшої соціалізації та джерела життєвої стабільності.

Інтерес до сфери сімейного життя обумовлюється (абсолютно природно) прагненням до створення власної сім'ї.

Прагнення до активних соціальних контактів і духовне задоволення, за результатами дослідження, мають невелике значення для більшості студентів. Нажаль, багато студентів ставили задоволення своїх духовних потреб нижче за матеріальні. Розвиток людини та суспільства без формування духовної сфери в цих умовах призводить до того, що людина не розвивається як активний творчий суб'єкт діяльності, здатний подолати суперечності особистісного зростання та вийти на новий рівень духовного розвитку як творець духовних ресурсів (Е. О. Помиткін) [9, с. 33].

Низький інтерес до суспільного життя, на нашу думку, пояснюється тим, що у студентів старших курсів вже склалося певне коло спілкування, визначилося положення студента в референтній групі. У студентів із високим рівнем соціальної зрілості настає час виразного професійного самовизначення, тому інтерес до суспільних заходів, громадської активності значно падає, сфера суспільного життя не є головною [7].

Низька значущість фізичних цінностей свідчить про те, що втрачаються цінності, такі як інтерес до фізичної активності та вдосконалення, раціональне збалансоване харчування, активний відпочинок, гармонійний розвиток. Цінності фізичного виховання студентської молоді загалом сформовані на достатньому рівні, однак мотиви до занять, унаслідок певних причин, відрізняються від знань [13].

Нагадаємо, що ціннісні орієнтації, виражаючи характер ставлення людини до різних аспектів матеріального та духовного світу, посідають істотне місце у структурі особистості, відображають рівень її розвитку, здійснюють регуляцію діяльності та поведінки. Тому низька значущість духовних, фізичних, суспільних цінностей майбутніх фахівців говорить про необхідність так будувати науково-освітній процес ВНЗ, щоб він сприяв розвиткові здатності бачити цінності життя, досягнення повноти буття.

Висновки. Підводячи підсумки, можемо сказати, що сучасні кардинальні зміни, що відбуваються в соціально-політичній, економічній, культурній та духовній сферах суспільства в останні десятиріччя, спричиняють радикальні зміни в психології ціннісних орієнтацій, в ієрархії цінностей у суспільній свідомості,

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева В. Г. Ценностные ориентации как фактор жизнедеятельности и развития личности / В. Г. Алексеева // Психологический журнал. – 1984. – Т. 5. – № 5. – С. 63-70.
2. Антонова Н. О. Направленість особистості та ціннісні орієнтації студентів / Н. О. Антонова // Вісник ХДПУ. Психологія. – Харків, 2001. – Вип. VII. – С. 11-18.
3. Баранівський В. Ф. Ціннісні орієнтації студентської молоді та їх роль в консолідації українського суспільства / В. Ф. Баранівський. Науковий вісник. Серія «Філософія». – Харків : ХНПУ, 2014. – Вип. 43.50 – С. 39-52.
4. Виноградова В. Проблеми соціалізації студентської молоді / Вікторія Виноградова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua>.
5. Гребінь Н. В. Ціннісно-мотиваційні особливості професійної соціалізації студентів-психологів, схильних до маніпуляцій у міжособистісних стосунках / Н. В. Гребінь // Проблеми загальної та педагогічної психології. Зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПНУ. – К., 2010. – Т. XIII. – Ч. 3. – С. 109-115.

зумовлюють необхідність переосмислення домінуючих цінностей та ціннісних орієнтацій майбутнього фахівця. Ці процеси позначаються на формуванні структури цінностей молодого покоління, оскільки ціннісні пріоритети, що формуються в цей час, стають основою формування нової соціальної структури українського суспільства.

Сьогодні нашій країні потрібні не тільки фахівці високого класу, а й особистості з багатим духовним світом, здатні до усвідомлення себе як частини Всесвіту, готові діяти на його благо та відповідати за свої дії. В умовах зростання бездуховності в усіх сферах суспільного життя саме такі професіонали спроможні долати численні труднощі, кризи, конфлікти, сприяти переорієнтації суспільного розвитку на необхідні сьогодні антропоцентричні засади [3; 9]. Тому у сучасних умовах оновлення всіх сфер українського суспільства виникає необхідність зміни стратегічних, глобальних цілей освітнього простору, спрямованих на створення соціокультурного середовища, яке забезпечує розвиток інтелектуальної, етичної та духовної особистості та реалізацію суб'єктності майбутнього фахівця як ініціативної, інноваційної, гармонійної людини.

Надалі дослідження означеної проблеми можуть здійснюватися у напрямку дослідження динаміки соціальних цінностей студентів у залежності від року навчання, а також конкретизації тих компонентів освітнього процесу вищого навчального закладу, які спроможні сприяти духовному розвиткові як критерію гармонізації культурно-освітнього простору майбутнього фахівця.

6. Здравомыслов А. Г. Потребности, интересы, ценности / А. Г. Здравомыслов. – М. : Политиздат, 1986. – 222 с.
7. Крисюк Г. Я. Психологічні особливості соціалізації студентської молоді / Г. Я. Крисюк // Проблеми загальної та педагогічної психології. Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПНУ. – К., 2009. – Т. XI. – Ч. 1. – 620 с.
8. Максимчук Н. П. Психологічні особливості становлення ціннісних орієнтацій майбутнього фахівця у процесі професійної підготовки: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Наталія Петрівна Максимчук. – К., 2000. – 20с.
9. Помиткін Е. О. Психологія духовного розвитку особистості. – Монографія / Е. О. Помиткін. – К. : Внутрішній світ, 2012. – 280с.
10. Психологія вищої школи. Практикум : Навч. посіб. / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К. : Каравела, 2008. – 352 с.
11. Радчук Г. Ціннісні орієнтири сучасного студентства / Г. Радчук, М. Чайська // Особистість у розбудові відкритого демократичного суспільства в

Україні : зб. матер. Другої міжнар. наук.-практ. конф. – Дрогобич : «Коло», 2005. – С. 374-384

12. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание. О месте психического в общей взаимосвязи явлений материального мира / С. Л. Рубинштейн. – М. : Издательство АН СССР, 1957. – 328с.

13. Стасюк Р. М. Вивчення мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до занять фізичними вправами / Р. М. Стасюк, Т. О. Лоза // Сучасні про-

блеми фіз. вих. та спорту школярів і студентів України : матеріали I Всеукр. наук. конф. – Суми, 2004. – С.92-96

14. Фетинский Н. П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н. П. Фетинский, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. – М. : Изд-во Института Психотерапии, 2005. – 490 с.

15. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник / В. Б. Шапар. – Х. : Прапор, 2004. – 640 с.

REFERENCES

1. Alekseyeva, V. G. (1984). Tsennostnye orientatsii kak faktor zhiznedeyatel'nosti i razvitiya lichnosti [Value orientations as factor of living and personality development]. *Psikhologicheskii zhurnal – Psychological journal*, 5, 63-70 (Vols. 5) [in Ukrainian].

2. Antonova, N. O. (2001). Napravlenist osobystosti ta tsinnisni orientatsii studentiv [Personality orientation and value orientations of students]. *Visnyk Kharkivskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Psykholohiia – Bulletin of Kharkiv state pedagogical university. Psychology*, 7, 11-18. Kharkiv [in Ukrainian].

3. Baranivskiy, V. F. (2014). Tsinnisni orientatsii studentskoi molodi ta yikh rol v konsolidatsii ukrainskoho suspilstva [Value orientations of students and their role in consolidation of Ukrainian society]. *Naukovyi visnyk. Seriya «Filosofiya» – Scientific bulletin. Series «Philosophy»*, 43.50, 39-52. Kharkiv: KhNPU [in Ukrainian].

4. Vynohradova, V. *Problemy sotsializatsii studentskoi molodi [Problems of students' socialization]*. Retrieved from: <http://www.politik.org.ua> [in Ukrainian].

5. Hrebin, N. V. (2010). Tsinnisno-motyvatsiini osoblyvosti profesiinoi sotsializatsii studentiv-psykholohiv, skhylnykh do manipuliatsii u mizhosobystisnykh stosunkakh [Value and motivational features of professional socialization of students-psychologists apt to manipulation in interpersonal relations]. *Problemy zahalnoi ta pedahohichnoi psykholohii. Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostyuka NAPNU – Problems of general and pedagogical psychology. Collection of scientific papers of H. S. Kostyuk Institute of Psychology*, 8 (pt. 3), 109-115. Kyiv [in Ukrainian].

6. Zdravomyslov, A. G. (1986). *Potrebnosti, interesy, tsennosti [Necessities, interests, values]*. Moscow: Politizdat [in Russian].

7. Krysiuk, H. Ya. (2009). Psykholohichni osoblyvosti sotsializatsii studentskoi molodi [Psychological features of socialization of students]. *Problemy zahalnoi ta pedahohichnoi psykholohii. Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostyuka NAPNU – Problems of general and pedagogical psychology. Collection of scientific papers of H. S. Kostyuk Institute of Psychology*, 11 (pt. 1), 616-620. Kyiv [in Ukrainian].

8. Maksymchuk, N. P. (2000). Psykholohichni osoblyvosti stanovlennia tsinnisnykh orientatsii maibutnoho fakhivtsia u protsesi profesiinoi pidhotovky [Psychological features of the formation of value orientations of future specialist in the process of training]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

9. Pomytkin, E. O. (2012). *Psykhohiia dukhovnoho rozvytku osobystosti [Psychology of spiritual development of personality]*. Kyiv: Vnutrishnii svit [in Ukrainian].

10. Podoliak, L. H., & Yurchenko, V. I. (2008). *Psykhohiia vyshchoi shkoly [Psychology of higher school]*. Kyiv: Karavela [in Ukrainian].

11. Radchuk, H., & Chainska, M. (2005). Tsinnisni oriientyry suchasnoho studentstva [Value orientations of modern students]. *Osobystist u rozbudovi vidkrytoho demokratychnoho suspilstva v Ukraini – Personality in development of open democratic society in Ukraine: Proceedings of the second international research and practice conference*. (pp. 374-384). Drohobych: «Kolo» [in Ukrainian].

12. Rubinshteyn, S. L. (1957). *Bytie i soznanie. O meste psikhicheskogo v obschey vzaimosvyazi yavleniy material'nogo mira [Life and consciousness. About the place of the psychical in general interconnection of the phenomena of the material world]*. Moscow: Izdatel'stvo AN SSSR [in Russian].

13. Stasiuk, R. M., & Loza, T. O. (2004). Vyvchennia motyvatsiino-tsinnisnoho stavlennia studentiv do zaniat fizychnymy vpravamy [A study of the motivational and value attitude of students to physical exercises]. *Suchasni problemy fizychnoho vykhovannia ta sportu shkolariv i studentiv Ukrainy – Modern problems of physical education and sport of schoolchildren and students of Ukraine: Proceedings of All-Ukrainian conference*. Sumy [in Ukrainian].

14. Fetinskin, N. P., Kozlov, V. V., & Manuylov, G. M. (2005). *Sotsialno-psikhologicheskaya diagnostika razvitiya lichnosti i malyykh grupp [Social and psychological diagnostics of the development of personality and small groups]*. Moscow: Izdatel'stvo Instituta Psikhoterapii [in Russian].

15. Shapar, V. B. (2004). *Psykhohichnyi tлумachnyi slovnyk [Psychological definition dictionary]*. Kharkiv: Prapor [in Ukrainian].

Наталія Васильевна Гузь,
кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології,
Владимир Васильевич Гузь,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри начального образования,
Світлана Вадимовна Мельникова,
кандидат медических наук, доцент кафедри психології,
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького,
ул. Леніна, 20, г. Мелітополь, Україна

ИССЛЕДОВАНИЕ ОСОБЕННОСТЕЙ СОЦИАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

Статья посвящена одной из актуальных проблем современной психологической науки – проблеме формирования ценностных ориентаций, ценностного мира украинской молодежи, в частности студенчества, в условиях обновления всех сфер украинского общества. Целью данной работы является изучение особенностей социальных ценностей будущих специалистов в процессе профессиональной подготовки как системы координат жизненного пространства личности, в котором человек осуществляет свою деятельность, дает оценку самому себе, строит свои взаимоотношения с другими людьми. В исследованиях установлено, что ценностные ориентации, выражающие характер отношения человека к различным аспектам материального и духовного мира, занимают существенное место в структуре личности, отражают уровень ее развития, осуществляют регуляцию деятельности и поведения, являются существенным элементом мировоззрения и мировосприятия студентов. В статье дается анализ результатов психологического исследования, целью которого было раскрыть содержание социальных ценностей студенческой молодежи. Качественный анализ структуры иерархического размещения социальных ценностей позволил сделать вывод о том, что на заключительном этапе обучения студентов происходит процесс развития статуса высших ценностей самоутверждения и самореализации. Именно поэтому ценности профессиональной жизни определяются как наиболее значимые. На втором месте – финансовые, семейные ценности. Третье место студенты отдали социальным и духовным ценностям. А на последнее место студенты поставили общественные и физические ценности. Подводя итоги, можно сказать, что современные кардинальные изменения, которые происходят в социально-политической, экономической, культурной и духовной сферах общества в последние десятилетия, вызывают радикальные изменения в психологии ценностных ориентаций, в иерархии ценностей в общественном сознании, обуславливают необходимость переосмысления доминирующих ценностей и ценностных ориентаций будущего специалиста. Поэтому в современных условиях обновления всех сфер украинского общества возникает необходимость изменения стратегических, глобальных целей образовательного пространства, направленных на создание социокультурной среды, которая обеспечивает развитие интеллектуальной, этической и духовной личности и реализацию субъектности будущего специалиста как инициативного, инновационного и гармоничного человека.

Ключевые слова: ценности, ценностные ориентации личности, социальные ценности, студенческая молодежь, социальная среда студенческой молодежи, система высшего образования Украины.

Nataliia Huz,
PhD (Candidate of Psychological Sciences), associate professor, Department of Psychology,
Volodymyr Huz,
PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), associate professor, Department of Preschool Education,
Svitlana Melnykova,
PhD (Candidate of Medical Sciences), associate professor, Department of Psychology,
Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytsky,
20, Lenina Str., Melitopol, Ukraine

RESEARCH OF THE PECULIARITIES OF SOCIAL VALUES OF FUTURE SPECIALISTS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

The article is focused on one of the urgent problems of modern psychological science – the problem of forming value orientations, world of values of the Ukrainian youth, students in particular, in terms of updating all spheres of the Ukrainian society. The aim of the paper is to study future specialists' social values in training process as a coordinate system of personality's living space, in which he/she carries out activities, evaluates him-/herself, builds relationships with other people. It is stated in the paper that value orientations expressing person's attitude towards different aspects of material and spiritual world are of great importance in personality structure; they reflect the level of its development, control its activity and behaviour, are an important element of students' world outlook and world perception. The article provides the review of the results of psychological research aimed at revealing the essence of students' social values. Qualitative analysis of the structure of social values hierarchical arrangement has allowed to conclude that the final

stage of studying involves the development of students' supreme values of self-fulfillment and self-realization. That is the very reason why the values of professional life are the most significant. Financial and family values are at the second place. Social and moral values take the third place. Public and physical values are of the least importance for students. It can be concluded that the fundamental changes taking place in socio-political, economic, cultural and spiritual spheres of the society cause revolutionary changes in the psychology of value orientations, in the values hierarchy of public opinion; stipulate the necessity for rethinking dominating values and value orientations of a future specialist. Thus, under modern conditions of renewal of all the spheres of the Ukrainian society there is a need for changing strategic, global aims of the educational space aimed at creating socio-cultural environment providing the development of intellectual, ethical and moral personality and realization of a future specialist as an initiative, innovative and harmonious personality.

Keywords: values, value orientation of a personality, social values, students, social environment of students, higher education system of Ukraine.

Рецензент: доктор психологічних наук, професор В. Й. Бочелюк

Подано до редакції 15.06.2015